

4. Pro Stratehiiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku: rishennia Rady natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy. (2021). [On the Economic Security Strategy of Ukraine for the period until 2025: decision of the National Security and Defense Council of Ukraine]. dated August 11, 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>.

5. *Krasnoruts'kyj, O.O., Rudenko, S.V.* (2016). «Conceptual approaches to managing the economic potential of agricultural enterprises». *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky*. vol. 1. № 3. pp. 77-84.

6. *Krehul, Yu.I., Bank, R.O.* (2015). *Bezpeka pidpryiemnyts'koi diial'nosti v Ukraini: administratyvno-pravovyy aspekt*. [Security of business activity in Ukraine: administrative and legal aspect]. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. Ukraine.

7. *Mykytas', A.V.* (2018). *Upravlinnia orhanizatsijno-pravovoiu bezpekoiu ahrarnykh pidpryiemstv: stratehii, mekhanizmy, systemy*. [Management of organizational and legal security of agrarian enterprises: strategies, mechanisms, systems]. Smuhasta typohrafiia. Kharkiv. Ukraine.

8. *Sukhorukov, A.I.* (2000). «A programmatic approach to ensuring the economic security of Ukraine». *Institut stratehichnykh doslidzhen' NAN Ukrainy*. Issue II-III. pp. 14-21.

9. *S'omych, M.I.* (2019). *Metodolohiia formuvannia intehrovanykh system upravlinnia orhanizatsijno-pravovoiu bezpekoiu sub'iektiv ahrarnoho biznesu: modeli ta mekhanizmy*. [Methodology of formation of integrated management systems of organizational and legal security of agrarian business entities: models and mechanisms]. Smuhasta typohrafiia. Kharkiv. Ukraine.

Abstract

Kukhar O. Institutional principles of economic security of agricultural enterprises and their associations.

The article is devoted to analyzing the institutional provision of economic security of agrarian enterprises, their associations, and the justification of directions for its improvement. A retrospective analysis of enterprises' legal provision of economic security was carried out. The assessment of regulatory and legal provision of economic security needs to be more satisfactory. It is proposed to make changes and additions to the Constitution of Ukraine regarding economic security; the only instruction in Art. 17 regarding the existence of economic security does not satisfy the needs of state administration regarding the protection of national interests. It is substantiated that at the micro level, depending on the financial capabilities of the enterprise, its size and scale of production, the degree of realization of economic potential, and the level of efficiency and competitiveness of the main activity, it is expedient to use two ways of distributing functional responsibilities for compliance with the organizational and legal principles of economic security. The first way is to create your robust legal department, which can effectively carry out measures for the legal support of the main activity of the enterprise, to represent its interests in controlling and law enforcement bodies, to conduct contractual and claims work, to protect the interests of the enterprise in institutions of judicial power. The second way is to use the services of other organizations and third parties to perform the necessary measures based on outsourcing. The latter allows the company to save money on maintaining its legal service, simplify management procedures, etc. However, it was established that this approach contains specific threats in terms of the protection of commercial information.

Keywords: economy, state regulation, institutional support, economic security, agrarian sector of the economy.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Кухар О.В. Інституціональні засади економічної безпеки аграрних підприємств та їх об'єднань. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 4. С. 48-54.

Kukhar O. Institutional principles of economic security of agricultural enterprises and their associations. Actual problems of innovative economy. 2023. No. 4, pp. 48-54.

УДК 330.313; JEL classification: Q13

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-4-9>

ПЕЧКА Сергій Сергійович, аспірант,

Одеський національний технологічний університет, <https://orcid.org/0000-0003-2688-2729>

ВПЛИВ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА ПРОЦЕСИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Печка С.С. Вплив диверсифікації сільськогосподарського виробництва на процеси раціонального використання ресурсного потенціалу підприємств.

Агропромисловий комплекс є однією з найважливіших галузей економіки. Системні зміни сучасного суспільства значною мірою вплинули на агропромислові підприємства. Ці зміни мають двосторонній характер. З одного боку, технічне переоснащення підприємств і цифровізація сільського господарства сприяють розвитку галузі, а з другого – вимагають перегляду, активізації та використання її ресурсного забезпечення. Ресурсний потенціал включає комплекс усіх матеріальних і нематеріальних ресурсів, які сукупно забезпечують досягнення високих стабільних економічних показників. Тут важливо розуміти, що у ресурсний потенціал регіону загалом чи окремо взятого підприємства входять як ресурси, використовувані у конкретний час, так і ресурси, що у стані пасиву. Ресурси, які споживаються в сільськогосподарському виробництві, усе частіше розглядаються не з практичних позицій їх використання, а зі стратегічних аспектів їх можливого відтворення та збереження для майбутніх поколінь. Стійкий розвиток підприємств агропромислового комплексу визначається багатьма чинниками, а ресурсний потенціал –

лише один з них. Проте грамотне розпорядження ресурсами є запорукою успішного функціонування підприємства. Актуалізація диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах посилюється з огляду на те, що вона є дієвим інструментом управління економічним розвитком з урахуванням особливостей сільського господарства, зокрема пов'язаних з його сезонністю, сприяє повноцінному використанню ресурсного потенціалу, посиленню фінансової синергії, зростанню конкурентоспроможності підприємства. Диверсифікація діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки дозволяє знижувати ризики необґрунтовано високих витрат і гнучко реагувати на структуру попиту, що змінюється, зберігати потенціал організації та виробничі потужності. Особливістю диверсифікації для сільського господарства є можливість пристосуватися до мінливих умов сільськогосподарського ринку і навіть впливати на нього. Визначаючи напрями диверсифікації сільськогосподарського виробництва, необхідно враховувати специфіку земельних ресурсів, родючість ґрунту, природно-кліматичні умови, активність споживачів, цінні категорії продуктів харчування.

Ключові слова: ресурси, потенціал, диверсифікація, виробництво, аграрний сектор.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Стан і рівень розвитку аграрного сектору завжди був визначальним для економіки України. Він відіграє провідну роль у забезпеченні економічної та соціально-політичної стабільності суспільства та значною мірою визначає показники добробуту і якості життя населення країни. Водночас сільське господарство є одним з найбільших і специфічних споживачів ресурсів, характер використання яких опосередковується наявністю факторів природно-біологічного та екологічного походження. На сьогодні розвиток сільського господарства України відбувається за складних умов і викликів, які формує як зовнішнє, так і внутрішнє бізнес-середовище. Серед основних зовнішніх викликів сільському аграрному сектору сьогодні є: кліматичні зміни та щораз більша проблема обмеженості природних ресурсів, інтенсифікація вирубки лісів, негативні процеси втрати біорізноманіття, традиційні природні ризики, дефіцит трудових ресурсів і зниження рівня мотивації аграрної праці. Усі ці проблеми загострюються за кризових політичних умов і наслідків війни. Сукупна взаємодія цих факторів робить систему сільськогосподарського виробництва досить вразливою до соціально-економічних і екологічних стресів і потребує розроблення і прийняття дієвих управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та використання ресурсного потенціалу стали предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд III, Л. Маршук, А. Лейбович, Л. Берднікова, О. Материнська, А. Ярова, С. Стексова, Н. Краснокутська, М. Гладій, В. Славов, Л. Огорокова, Д. Смолич, І. Тимошук та ін.

Потребує уточнення стан ресурсного потенціалу сільськогосподарських виробників з огляду на процес диверсифікації виробництва.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті: аналіз поточного стану ресурсного потенціалу аграрних підприємств та активізації його раціонального використання шляхом диверсифікації діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Диверсифікація сільськогосподарської діяльності за сучасних умов постає одним з методів мінімізації стресу аграрної системи управління та оптимізації рівня ризикованості аграрного бізнесу. Диверсифікація має величезну кількість ринкових переваг, які втілюються у створення економічних цінностей, що задовольняють інтереси власників аграрного бізнесу. Оперативне реагування на потреби ринку за рахунок розширення товарного асортименту продукції, розширення стабільних джерел отримання доходу, дієві інструменти управління ризиками та можливості накопичення капіталу створюють незаперечні переваги диверсифікованого ландшафту господарської діяльності. Водночас такі процеси супроводжуються ускладненням механізму агроменеджменту, потребують сталих ланцюгів вартості та відповідної техніко-технологічної підтримки виробничих операцій. Досягнення переваг за рахунок диверсифікації аграрного бізнесу вимагає імплементації у практики нових стратегій, адаптованих до глобальних цінностей сталого розвитку і інклюзивного сільського господарства.

Як відзначає С. Нікітченко, такі диферсифікаційні стратегії мають будуватись на альтернативних варіантах ведення сільськогосподарської діяльності: біоінтенсивному та біодинамічному землеробстві, органічному сільському господарстві, точному землеробстві, біотваринництві тощо [1].

Такі альтернативні традиційному способу виробництва варіанти засновані на глибокому розумінні цінності природно-ресурсного і біологічного потенціалу сільського господарства, спрямовані на відтворення кількісних і якісних властивостей ресурсів і створення екологічно стійких агробізнес-моделей.

М. Ільчук, С. Нікітченко, О. Шутник і В. Павленко диверсифікацію розглядають як управлінський інструмент, який спроможний максимізувати використання внутрішнього потенціалу агропідприємства для підвищення рентабельності капіталу [2].

Частково погоджуючись з таким підходом, вважаємо диверсифікацію інструментом агроменеджменту, який активізує процеси раціонального використання ресурсного потенціалу на основі досягнення балансу комерційних і некомерційних цінностей. Водночас некомерційні вигоди (екологічні, біологічні, соціальні) у стратегічній перспективі постають базисом для досягнення майбутніх економічних вигод як для власників агробізнесу (у формі прибутку), так і для суспільства (у вигляді безпечного продовольства, збереження довкілля та ресурсів для життя майбутніх поколінь).

Специфіка формування і використання ресурсного потенціалу бізнес-суб'єктів аграрного сектору визначається тісним характером взаємодії природних і виробничих чинників. З прийняттям глобальної концепції сталого розвитку та приєднання України до її базових цінностей і цілей змінюються акценти та важелі управління ресурсним потенціалом агросфери. Ресурси, які споживаються в сільськогосподарському виробництві, усе частіше розглядаються не з практичних позицій їх використання, а зі стратегічних аспектів їх можливого відтворення та збереження для майбутніх поколінь.

Стале сільське господарство орієнтовано на досягнення таких завдань: 1) здорове навколишнє середовище; 2) забезпечення економічної рентабельності аграрного бізнесу; 3) створення інклюзивних умов соціально-економічного розвитку сільських територій і національної економіки загалом; 4) підвищення рівня якості життя та добробуту населення країни. Досягнення цих цілей визначається рівнем забезпеченості та ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних формувань. У цьому контексті диверсифікація діяльності суб'єктів аграрного сектору має враховувати довгострокові пріоритети бізнесу і суспільства та забезпечувати досягнення балансу інтересів між способом використання та способами збереження природно-біологічного потенціалу сільського господарства.

Вибір виду господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, її подальший розвиток має орієнтуватись на підтримку здоров'я ґрунтів і нівелювання негативних наслідків, які мали місце протягом тривалого періоду землекористування в Україні; управління водними ресурсами на засадах, що передбачають інклюзивний доступ усіх категорій населення до якісної води та збереження її природного ландшафту; відновлення біорізноманіття у сільському господарстві;

забезпечення справедливих і рівних умов життя населення сільських територій, порівняно з рівнем життя населення міст країни.

Сьогодні та у найближчій перспективі диверсифікація, як спосіб вибору характеру і напрямку використання природно-виробничих ресурсів аграрного бізнесу, має забезпечувати довгостроковий характер відтворення природно-біологічного потенціалу шляхом зведення до мінімуму негативних кліматичних і екологічних наслідків та одночасної максимізації їхньої соціальної цінності. Інструментарій

диверсифікації сільськогосподарської діяльності має забезпечити досягнення головної мети розвитку сільського господарства – підвищення рівня добробуту населення за умови підвищення здатності природно-біологічних ресурсів до відтворення та досягнення екологічного-соціального і економічного балансу.

Управління ресурсами аграрного бізнесу має бути спрямовано на підвищення ефективності сільського господарства шляхом використання методів, які підтримають екологічну і біологічну цінність довкілля у довгостроковому періоді.

У вітчизняній практиці традиційно домінує управлінський підхід, згідно з яким аграрний бізнес ігнорував цілі сталого розвитку та пріоритети стратегічної продовольчої безпеки. Результатом такої практики стала значна кількість проблем ресурсозабезпечення та ресурсовикористання сільського господарства, які потребують цілісного системно-орієнтованого підходу, ядром якого стануть соціально-екологічні цінності. Тому вже сьогодні необхідним є пошук способів і методів ведення рентабельного агробізнесу за умови одночасного зниження негативного впливу ресурсокористування на навколишнє середовище, одним з яких є диверсифікація господарської діяльності.

Аграрний сектор України є провідною галуззю національної економіки та має у розпорядженні багатий природно-ресурсний і біологічний потенціал. Стратегічним ресурсом сільського господарства країни є земельні ресурси, якісні і кількісні параметри яких становлять найбільшу цінність у межах європейського простору. Маючи величезний земельно-ресурсний, біологічний і трудовий потенціал, сільське господарство Україна продовжує конкурувати з європейськими країнами, здебільшого на основі цінової політики, що ґрунтується на нераціональному в екологічному розрізі використанні ресурсів. Потенційно це призводить до зниження показників якості і безпеки

сільськогосподарської сировини і продуктів харчування, максимального виснаження природних ресурсів і втрати стратегічних можливостей нарощування аграрного виробництва на екосадахах. Як зазначає звіт, оприлюднений світовою платформою Land Matrix, високий рівень інтенсифікації землекористування у аграрному секторі економіки України має довгострокові негативні наслідки для екосередовища, які проявляються як втрата родючості, забруднення водних ресурсів і втрата біорізноманіття. Концентрація та вузька рослинницька спеціалізація українського агробізнесу призводить до масштабної деградації сільськогосподарських земель, обсяги якої можуть скласти до 40% [3].

За даними експертів, сільське господарство стало одним з антилідерів рейтингу галузей за темпами інтенсифікації парникових викидів за останні десятиріччя – обсяги викидів CO² збільшились у 30 разів. Показники волатильності урожайності сільськогосподарських культур в Україні є найвищими в Європі. Накопичення хімічних засобів у ґрунтах вже має негативні наслідки, які будуть посилюватись за умови обмеженої уваги до проблем відновлення якості сільгоспугідь [4].

Найвні на сьогодні еколого-управлінські проблеми доповнилися втратами та збитками, які виникли на території країни внаслідок війни. Стратегія реформування земельних відносин в Україні, завершальним етапом якої стало створення ринку сільгоспугідь, поки не забезпечила вповні ні реалізацію прав власників земельних ділянок, ні ефективного механізму управління та землекористування [5].

Попри наявні організаційно-економічні та екологічні проблеми у системі земельних відносин у сільському господарстві України, земельні ресурси продовжують залишатись одним з основних активів аграрного бізнесу. Кількість, стан, якість і забезпеченість земельними ресурсами формують важливі умови забезпечення процесів диверсифікації. Як свідчать матеріали статистичних спостережень, площа загального земельного фонду країни становить 60,3 млн га, з яких 41,2 млн га займають угіддя сільськогосподарського призначення (табл. 1). За період дослідження спостерігалися незначні зміни у структурі сільгоспугідь: на 1,4% збільшилась

частка ріллі у площі сільгоспугідь, на 0,5% скоротилась частка пасовищ, істотно зменшилась абсолютна площа та питома вага перелогів і багаторічних насаджень. Це свідчить про процеси інтенсифікації господарського землекористування та перехід цих видів сільгоспугідь у більш продуктивні землі.

Таблиця 1

Площа земельних ресурсів агросфери України

Показники	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020
Площа с/г угідь, млн га	41,83	41,72	41,58	41,51	41,50	41,49	41,33	41,31
зокрема рілля	32,56	32,45	32,48	32,54	32,54	32,54	32,70	32,76
сіножаті	2,39	2,43	5,48	2,41	2,40	2,40	2,29	2,28
пасовища	5,52	5,52	2,41	5,43	5,43	5,42	5,28	5,25
перелоги	0,42	0,42	0,31	0,23	0,23	0,23	0,19	0,17
багаторічні насадження	0,93	0,90	0,90	0,89	0,90	0,89	0,86	0,85

Джерело: складено автором за даними [6, 7].

Останніми роками у сільському господарстві України спостерігаються складні тенденції із забезпеченістю агроформувань основними засобами. Зокрема проблемні аспекти характерні для галузі тваринництва, де внаслідок істотного скорочення обсягів виробництва продукції протягом 1991-2020 рр. кількість і вартість основного капіталу у галузі значно зменшилась. Інші тенденції спостерігаються у галузі рослинництва, у якій протягом останніх шести років вартість основних засобів зросла у 2,7 рази та станом на кінець 2021 р. склала 109,3 млрд грн (табл. 2). Поряд з цим має місце досить високий рівень оновлення основних засобів у сільському господарстві та рівень їх господарської придатності. Темпи оновлення основного капіталу перевищують темпи вибуття, а середній показник придатності основних засобів становить близько 92% (рис. 1). Позитивна динаміка зростання вартості основного капіталу сільськогосподарських підприємств супроводжується нестабільною тенденцією руху основних засобів за їх видами. У рослинницькій галузі за останні шість років у три рази зменшилась кількість плугів (до 2,5 тис. од.), на 27,3% зменшилась кількість розпушувачів і культиваторів (до 3,2 тис. од.), на 93% скоротилась кількість сільськогосподарської техніки для приготування кормів для тварин. Позитивну тенденцію нарощування кількості має кількість борон, сівалок та інших сільськогосподарських машин.

Таблиця 2

Наявність основних засобів у агропідприємствах України, млн грн

Показники	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Надійшло основних засобів	40217	76946	90128	82722	73708	109316
Вибуло основних засобів	10460	16607	28702	23530	21455	22980
Вартість основних засобів	210169	335305	399526	469383	540463	595909

Рис. 1. Показники господарської придатності основних засобів у сільському господарстві. Джерело: побудовано автором за даними [6].

Тому останніми роками рівень забезпеченості аграрних підприємств основними видами сільськогосподарської техніки, зокрема у галузі рослинництва, характеризується досить сталою динамікою. У розрахунку на

Кількість бурякозбиральних комбайнів на 100 га посівної площі, од.
 Кількість картоплюзбиральних комбайнів на 100 га посівної площі, од.
 Кількість кукурудозбиральних комбайнів на 100 га посівної площі, од.
 Кількість зернозбиральних комбайнів на 100 га посіву площі зернових культур, од.
 Кількість тракторів на 1000 га ріллі, од.

100 га відповідної площі забезпеченість спеціалізованими видами техніки склала: кількість тракторів на 1000 га – 4 од., кількість зерно- та кукурудозбиральних комбайнів – 3,7 од. та 0,4 од. на 100 га, кількість картоплюзбиральних комбайнів – 59,2 од., бурякозбиральних – 7,7 на 100 на посівної площі (рис. 2).

Виходячи з кількості суб'єктів господарювання у сільському господарстві (сільськогосподарські підприємства), за останні 5 років рівень фактичної землезабезпеченості агропідприємств знизився на 9,5% і склав у середньому 835 га (рис. 3). Рівень забезпеченості основними засобами характеризується протилежною тенденцією нарощування, яка призвела до середньої вартості основного капіталу у розрахунку на 10 га сільгоспугідь аграрних підприємств до 1308,3 тис. грн.

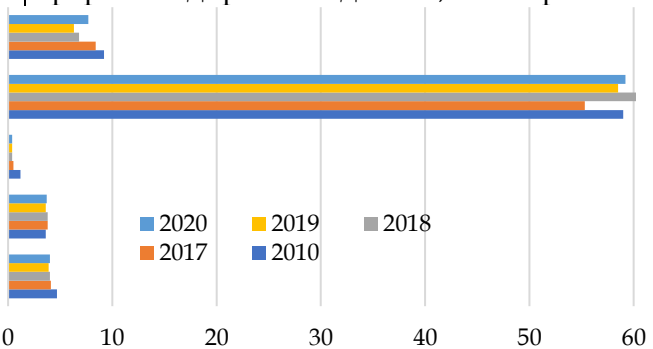

Рис. 2. Рівень забезпеченості галузі рослинництва основними видами сільськогосподарської техніки, од. Джерело: побудовано автором за даними [6].

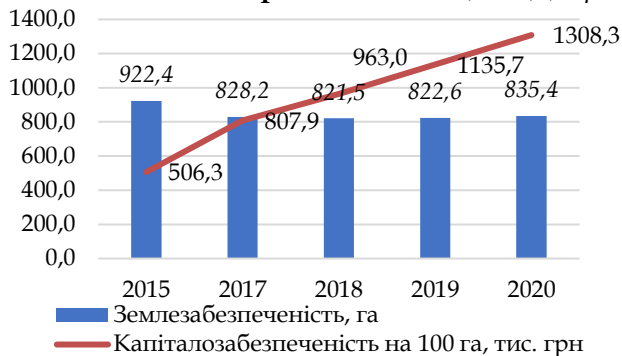

Рис. 3. Рівень земле- та капіталозабезпеченості сільськогосподарських підприємств Джерело: побудовано автором за даними [6].

Економічна диверсифікація в агробізнесі передбачає відокремлення специфічних видів діяльності, які вимагають спеціалізованих технологій, ресурсів, визначаються кінцевим результатом (продуктом) та ефективністю його виробництва. Поєднання всіх видів ресурсів у єдину диверсифіковану систему – складний процес, планування, організація та здійснення якого передбачає забезпеченість сільськогосподарських підприємств висококваліфікованими кадрами з наявністю досвіду та фахових компетенцій. У сільському господарстві України за останні

десятиріччя спостерігались складні соціально-економічні та демографічні тенденції, які призвели до зниження рівня забезпеченості агроформувань інтелектуальним капіталом, зниження престижності аграрної праці, появи істотних інклюзивних розривів у соціально-економічному становищі та рівні якості життя сільського і міського населення. Найбільш вагомим фактором забезпеченості сільських територій трудовими ресурсами є розмір заробітної плати та соціально-економічні і побутові умови життя населення. За даними Державної служби статистики України, розмір заробітної плати працівників сільськогосподарських підприємств 2022 р. дорівнював 13061 грн, що склало близько 88% від середнього рівня оплати праці найманих працівників за видами економічної діяльності. Останніми роками спостерігається позитивний тренд до скорочення інклюзивного розриву заробітної плати у сільськогосподарських підприємствах, порівняно з підприємствами інших галузей. Проте, як свідчать результати досліджень, кількість найманих працівників агросфери постійно скорочується і 2021 р. складала 503 тис. осіб (або 8,0% від загальної чисельності зайнятого населення країни). Як

наслідок, однією з основних проблем аграрної сфери є відтік працездатного населення з сільських територій і виникнення дефіциту кваліфікованої робочої сили на селі. Результатом такого становища стало зниження показників забезпеченості персоналом підприємств аграрного сектору – у середньому на одне сільгоспідприємство 2020 р. припадало 10 працівників (табл. 3).

Аграрний бізнес, традиційно, є одним з найбільш ризикованих видів економічної діяльності, що, відповідно, зумовлює специфіку формування та використання його ресурсного потенціалу. Істотні розриви між

вкладенням інвестицій і їх окупністю визначається самою специфікою сільського господарства. Стратегічна орієнтація на сталі моделі агрогосподарювання вимагають залучення додаткових фінансових потоків у агросферу. Водночас досягнення цільових показників сталої забезпеченості ресурсним потенціалом передбачає тривалий період (відновлення екосистем, якості сільгоспугідь, відновлення біорізноманіття тощо). Агровиробникам потрібні мотиватори і дієві стимули для вкладення коштів у ресурсний потенціал і державна підтримка.

Таблиця 3

Забезпеченість трудовими ресурсами агропідприємств України

Показники	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Чисельність найманих працівників, тис. осіб	724,8	569,4	558,1	540,5	535,0	506,5	502,9	-
Частка персоналу сільського господарства, %	8,0	8,5	9,8	9,3	8,4	7,9	8,0	-
Середньомісячна заробітна плата, грн	1472	3309	6057	7557	8856	9734	12287	13061
Частка у середній заробітній платі за видами економічної діяльності, %	63,9	74,8	81,1	80,8	83,2	84,0	83,7	87,9
Чисельність працівників у розрахунку на 100 га с/г угідь, осіб	1,7	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	-	-
Чисельність найманих осіб у розрахунку на одне підприємство, осіб		12,7	11,1	10,7	10,6	10,2	-	-

*Джерело: складено автором за даними [6].

У переліку заходів комплексної фінансової допомоги АПК коштом Державного бюджету передбачено кілька основних програм підтримки. Однією з основних є програма здешевлення вартості кредитних ресурсів для аграрного сектору. За підсумками її реалізації до сільського господарства щорічно надходять додаткові потоки кредитних ресурсів, за якими передбачений механізм часткової компенсації їх вартості. Серед основних банківських установ, які найбільш активно кредитують сільськогосподарських виробників, є: АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «ПрокредитБанк», АТ «Кредобанк», АТ «Укрексімбанк», АТ «ПУМБ», АТ КБ «Приватбанк» та ін. [8].

У результаті дії механізму здешевлення аграрних кредитів вартість державної фінансової допомоги в агросекторі в розрахунку на 1 га сільгоспугідь 2022 р. становила 17,7 тис. грн (рис. 4).

Ресурси аграрних підприємств визначають можливості виробництва та стабільний розвиток сільськогосподарських організацій. У сільському господарстві ресурсний потенціал – це комплекс трудових, природних і матеріальних частин, об'єднання співробітників організації, коштів, об'єктів і явищ природи, необхідних для створення нової продукції. На сьогодні завдяки підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу агропромислового комплексу вирішується безліч гострих проблем з підтримки стабільного фінансового стану сектору

економіки нашої країни, збільшення обсягів продукції, що виготовляється, зростання конкуренції національної сировини та продовольчих товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Рис. 4. Вартість державної фінансової допомоги

Джерело: побудовано автором за даними [9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний агробізнес становить собою повний ланцюг створення вартості шляхом поєднання всіх її складових: від сировини і ресурсів до реалізації кінцевого продукту. Кожна ланка збільшує цінність результатів попередньої ланки до моменту споживання готового продукту. Вихідним етапом створення вартості є залучення необхідної кількості та якості виробничих ресурсів, які визначають потенціал і масштаби агровиробництва, якісні параметри сільськогосподарської сировини і продовольства, кінцеві результативні показники діяльності агробізнесу.

Література.

1. Нікітченко С. Диверсифікація як стратегія сталого розвитку аграрних підприємств. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 58-67. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.058>.
2. Пчук М., Нікітченко С., Сютник О., Павленко В. Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period. *Економіка АПК*. 2023. Випуск 30. № 4. С. 25-35.
3. Ukraine has the second largest area globally of land controlled by foreign investors. URL: <https://landmatrix.org/>.
4. Центр екологічних ініціатив Ecoaction, Влияние войны России против Украины на состояние почвы страны: результаты анализа. Ecoaction, Ecoaction. 2023.
5. Третяк А.М., Третяк В.М., Третяк Н.А. Інституціональне середовище щодо організаційних структур управління земельними ресурсами та землекористуванням. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 24-30.
6. Сільське господарство України. 2022. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Діяльність підприємств. 2020. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
9. Стан фінансування АПК. URL: <https://minagro.gov.ua/>.

References.

1. Nikitchenko, S. (2022). «Diversification as a strategy of sustainable development of agricultural enterprises». *Ekonomichnyj analiz*. Vol. 32. No 4. pp. 58-67. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.058>.
2. Pchuk, M., Nikitchenko, S., Sytnyk, O., Pavlenko, V. (2023). «Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period». *Ekonomika APK*. 2023. Issue 30. No 4. pp. 25-35.
3. Ukraine has the second largest area globally of land controlled by foreign investors. [Ukraine has the second largest area globally of land controlled by foreign investors]. Available at: <https://landmatrix.org/>.
4. Tsentr ekolohicheskyykh ynytsyatyv Ecoaction, Vlyanye vojny Rossyy protyv Ukrayny na sostoyanye pochvy strany: rezul'taty analyza. Ecoaction, Ecoaction. (2023). [Center for Environmental Initiatives Ecoaction, Influence of Russia's war against Ukraine on the country's soil condition: analysis results - Ecoaction, Ecoaction].
5. Tretiak, A.M., Tretiak, V.M., Tretiak, N.A. (2021). «Institutional environment regarding organizational structures of land management and land use». *Ekonomika ta derzhava*. No 9. pp. 24-30.
6. Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy. (2022). [Agriculture of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Diial'nist' pidpryemstv. (2020). [Activities of enterprises]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Natsional'nyj bank Ukrainy. [National Bank of Ukraine]. Available at: <https://bank.gov.ua/>.
9. Stan finansuvannya APK. [State of financing of agricultural industry]. Available at: <https://minagro.gov.ua/>.

Abstract

Piechka S. The influence of diversification of agricultural production on the processes of rational use of the resource potential of enterprises.

The agro-industrial complex is one of the most essential branches of the economy. Systemic changes in modern society have had a significant impact on agro-industrial enterprises. These changes are bilateral. On the one hand, technical re-equipment of enterprises and digitization of agriculture contribute to the development of the industry. On the other hand, they require revision, activation, and use of resource provision. Resource potential includes a complex of all material and immaterial resources, collectively ensuring high, stable economic indicators. Here, it is essential to understand that the region's resource potential as a whole or of an individual enterprise includes both resources used at a specific time and those in a passive state. The resources consumed in agricultural production are increasingly considered not from the practical standpoint of their use but from the strategic aspects of their possible reproduction and preservation for future generations. Many factors determine the sustainable development of enterprises of the agro-industrial complex, and the resource potential is only one of them. However, the competent management of resources is the key to the successful functioning of the enterprise. The actualization of the diversification of the activities of agricultural enterprises in modern conditions is strengthened because it is an effective tool for managing economic development, considering the peculiarities of agriculture related to its seasonality; it contributes to the full use of resource potential, the strengthening of financial synergy, increasing the competitiveness of the enterprise. Diversification of the activities of agricultural enterprises in the conditions of a market economy allows them to reduce the risks of unreasonably high costs and flexibly respond to the changing structure of demand to preserve the potential of the organization and production capacity. A feature of agricultural diversification is the ability to adapt to the changing conditions of the agricultural market and even influence it. When determining the direction of diversification of agricultural production, it is necessary to consider the specifics of land resources, soil fertility, natural and climatic conditions, consumer activity, and price categories of food products.

Keywords: resources, potential, diversification, production, agricultural sector.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Печка С.С. Вплив диверсифікації сільськогосподарського виробництва на процеси раціонального використання ресурсного потенціалу підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 4. С. 54-60.

Piechka S. The influence of diversification of agricultural production on the processes of rational use of the resource potential of enterprises. *Actual problems of innovative economy and law*. 2023. No. 4, pp. 54-60.